

Verslag NVDE: Rondetafelgesprek Russisch gas - 9 maart 2022

Deelnemers: Graus (PVV) (voorzitter), (Bontenbal (CDA), Thijssen (PvdA), Erkens (VVD), Boucke (D66), Hijink (SP), Kröger (GroenLinks), Eppink (JA21), Van Raan (PvdD), Grinwis (CU). Boulakjar (D66)

Blok 1: Gasmarkt

Annie Krist (CEO Gasterra): Het is onze overtuiging dat wij op enig moment onafhankelijk kunnen worden van russisch gas, maar als wij dit willen bereiken onder zulke energiemarkt verstoringen, zal het een lange adem zijn. Wij ervaren momenteel al een crisissituatie, niet alleen een gas- maar een brede energiemarkt crisis waar ook financiële problemen spelen. De prijzen zijn extreem hoog en volatiel. Wij noemen tien acties die ondernomen kunnen worden. De eerste is een no-regret actie die de crisissituatie afroept.

Jilles van den Beukel (energiespecialist): De grootste bottleneck voor producenten is de lange vergunningstijden. Het is naar onze inschatting niet zo moeilijk op te lossen, zet meer ambtenaren op het vergunningsdossier. Op de korte termijn kun je ook dingen doen, nieuwe putten boren. De grootste bottleneck is de wereldwijde capaciteit. Er wordt nu gepraat over een olie of gas boycot en dat heeft grote gevolgen. Ga je het een beetje doen, dan gaan die prijzen zo ver omhoog, dat Rusland al binnenloopt.

René Peters (TNO): Wij pleiten ervoor om niet alleen dit moment te gebruiken om versneld van Russisch gas af te komen maar ook versneld naar duurzame alternatieven. Besparingsmaatregelen door industriële activiteiten die een hoge gas aanvraag hebben maar niet cruciaal zijn, om die tijdelijk te beperken of zelfs te sluiten. Uitbreiding importcapaciteit in de EU verstandig. Die investeringen ook al inzetten voor duurzame alternatieven. Om de transitie te versnellen bepleiten we een grootschalige uitbreiding wind op zee en groene waterstof en dat kan gerealiseerd worden door off-grid windparken die niet afhankelijk zijn van het net.

Blok 2: Alternatieven voor gas in de elektriciteitsopwekking

Olof van der Gaag (NVDE): Nederland betaalt voor ons eigen gebruik van russisch aardgas zo'n drie miljard euro met de prijzen van kort geleden. Als in Nederland net zo veel Russisch gas zouden gebruik als Europese landen gemiddeld dan, namelijk 40%, dan was dat zelfs tien miljard euro. En met de huidige prijzen was dat zelfs nog in veelvoud. Dus de pijnlijke waarheid is dat de raketten die nu op de Oekraïense woonwijken vallen mede door ons zijn gefinancierd. En tegelijkertijd weten we ook dat het klimaat een enorme prijs betaald voor die afhankelijkheid van fossiele energie en rijzen alle energierekeningen van mensen en bedrijven nu de pan uit. Dus de huidige situatie is eigenlijk in alle opzichten onacceptabel. Ik denk ook dat iedereen het daarover eens is. Er is wel licht aan het eind van de tunnel. Het antwoord hierop is doorgaan met klimaatbeleid. Een volle inzet op energiebesparing en duurzame energie kan op korte termijn heel veel winst bieden en op langere termijn uiteraard nog veel meer. Dus wij plukken nu al de eerste vruchten van het feit dat het klimaatbeleid al begonnen is. Het klimaatbeleid is ook onafhankelijk beleid, dat maakt ons onafhankelijker. En eigenlijk het beste wat we kunnen doen, is zo snel mogelijk alles wat we

al van plan zijn ook gaan uitvoeren en daar nog wel een paar schepjes bovenop doen. Wij hebben als NVDE vorige week een eerste plan naar buiten gebracht waarin we laten zien dat we binnen één jaar op bijna vijf miljard kuub gas kunnen besparen in Nederland op ons totale verbruik van 41 miljard kuub. Dus dat helpt al om die volgende winterpiek in de vraag flink te dempen. En binnen vier jaar denken wij dat van die vijf miljard, tien miljard kan worden gemaakt door ook ingrijpende maatregelen te nemen en ik zal daar een paar dingen uitlichten. Op de eerste plaats denken wij dat we een nationaal bespaarprogramma zouden moeten starten om al die kleinere en grotere energiebesparingen bij mensen thuis en in bedrijven door te voeren. Zorg dat de warmte installatie goed is ingeregeld, dat de verwarming en de verlichting niet aan staan als er niemand is, bijvoorbeeld 's nachts en in het weekend staan vaak de verwarming en het licht nog aan, dat is echt hartstikke zonde. Zeker voor de Rotterdamse Kamerleden wil ik graag reclame maken voor de energiebox die de gemeente Rotterdam uitdeelt daarmee kunnen mensen met een paar simpele ingrepen thuis 180 euro per jaar op hun energierekening besparen met deurdrangers, met ledlampjes, met tochtstrips, brievenbusborstels, we moeten het echt allemaal gaan doen. En ook met de grotere maatregelen, bijvoorbeeld thermische isolatie in de industrie, dus het inpakken van de verwarmingsbuizen, daar en in het isoleren van woningen is heel veel te winnen. Dus wij denken dat daar een nationaal programma voor gestart zou mogen worden. Aan de opwekkant, moeten we als een razende zorgen dat duurzame warmte, duurzame gassen zoals waterstof en groen gas, en ook elektrificatie in de benen komen. Dat gaat nu nog heel traag. Bij de komende SDE-ronde is er een ideale kans om te zorgen dat al die technieken een enorme zet gaan krijgen. En ook met de opwekking van zon en wind kunnen we nog veel meer bijdragen aan een duurzaam energiesysteem en ook binnen de elektriciteitssector de afhankelijkheid van Russisch aardgas nog snel verminderen. Daarbij is wel cruciaal dat de knelpunten op het elektriciteitsnet zo snel mogelijk worden opgelost. Daar is laatst een initiatief 'samen snel het net op' gelanceerd door netbeheerders en heel veel partijen inclusief wij. Bijvoorbeeld de inzet van batterijen kan het veel sneller mogelijk maken om extra zon en wind toe te voegen aan ons systeem. En wat juist heel onverstandig zou zijn, is om nu de kolencentrales weer harder te laten draaien, want dan verdubbelen we per ommegaande de emissies ten opzichte van de gascentrale. En vergeet niet, van ons aardgas komt 40% uit Rusland, maar van onze steenkolen komt 46% uit Rusland. Dus ook qua onafhankelijkheid van Rusland maken we het dan eigenlijk alleen maar erger. Wat mij gister ook zeer aansprak in het verhaal van de Europese Commissie is het pleidooi voor snellere doorlooptijden. In Nederland duurt het vaak zo'n zes tot acht jaar praten voordat er gebouwd kan worden en dat bouwen duurt vervolgens twee jaar. Dus als we nou niet zes tot acht jaar praten en twee jaar bouwen, maar twee jaar praten en twee jaar bouwen dan kan alles heel veel sneller gerealiseerd worden. En één perspectief voor een nog iets verdere toekomst in 2030 wil ik graag nog noemen, dat is om met windparken op zee heel veel groene waterstof te gaan maken. En door ook een directe koppeling te maken tussen die nieuwe windparken op zee, dat zijn dus extra windparken ten opzichte van wat er nu gepland is die direct worden benut om groene waterstof te maken waarmee bijvoorbeeld de industrie van het aardgas af kan komen. Het is eigenlijk een hele set maatregelen die gewoon voor het oprapen ligt en laten we dat alsjeblieft doen en niet in de oude valkuil trappen door eerst weer naar fossiele alternatieven te kijken, maar volle wind voor de energietransitie.

prof. dr. Machiel Mulder (hoogleraar Energie-economie): Wat zijn alternatieven voor gas in de opwekking van elektriciteit. Hoe zou de markt dit oplossen? De hele hoge

stroomprijzen die we nu zien, is een enorme prikkel om stroom te maken van een andere bron. Op die manier komen we van het gas af. Een andere prikkel, alle stroomgebruikers worden geprikkeld om minder stroom te gebruiken. Dus de markt zorgt al voor minder gebruik, maar de markt moet wel goed kunnen functioneren. Hierbij zou de overheid iets kunnen doen, door puur analytisch te kijken naar de vraag. Voor minder belemmeringen te zorgen bij het aanbod.

prof. dr. André Faaij (Director of Science of TNO Energy Transition): Het is all-in in de huidige crisis ook als respons op de extreem hoge prijzen, dat het niet een quick fix is met een of paar opties, maar dat je een portfolio voor de korte en lange termijn moet gebruiken. Bijna iedere maatregel is door deze prijzen wel rendabel, de markt doet hier zijn werk. Veel maatregelen waar afgelopen jaren veel discussie is over geweest, is in hoge mate rendabel met deze fossiele prijzen. Ook meer investeren in opslagcapaciteit om deze extreme situaties op te kunnen vangen. Verder zien we in dat portfolio ook onderscheid in de tijd. Heel belangrijk is de responstijd van een jaar. Dan kun je denken aan de inzet van biomassa. Dat is iets dat terug in het debat moet en in het optiepakket.

Interruptie Kröger (GroenLinks): Er zijn allerlei kansen om nu grootschalig energie te besparen om juist de versnelling in de transitie te krijgen, maar je ziet ook vaak in crisis dat er een tegenreactie komt en juist dingen in gang worden gezet die de transitie tegenwerken. Waar moeten we ons als Kamer bewust van zijn daarin?

Van der Gaag (NVDE): Het is een mooie vraag en volgens mij klopt het dat als bedrijven en mensen onzeker worden dan hebben ze de neiging om in oude patronen terug te vallen en oude patronen zijn doorgaans fossiele patronen. Dus wat we volgens mij wel moeten doen is zo snel mogelijk tastbaar maken dat er oplossingen zijn die ook binnen handbereik liggen en ook op korte termijn iets opleveren in je bedrijf en in je woning. Wat we niet moeten doen is de wereld afschuimen om te kijken of er ergens nog een dictator is te vinden die opnieuw fossiele energie aan ons kan leveren. Als we al fossiele energie nodig hebben, kunnen we het beste kijken hoe we dat op de schoonst mogelijke manier kunnen doen in landen die democratisch ook fatsoenlijk zijn, bijvoorbeeld op de Noordzee.

Interruptie Van Raan: Aan de ene kant horen we dat we dingen aan de markt moeten overlaten, terwijl gebleken is dat de markt aan alle kanten gefaald is, de heer van Gaag brengt terecht in kaart. Ziet de heer van der Gaag ook zo'n crisisaanpak, waar zit het dwingende karakter nu van de overheid?

Van der Gaag (NVDE): Ik begrijp de vraag heel goed en volgens mij is het ook niet overdreven om nu vanuit crisis te spreken, meervoudige crisis. Dus daarom bijvoorbeeld voor die energiebesparing pleit ik ook voor dat nationale programma waar ik denk dat het er behoorlijk gecoördineerd en soms ook streng aan toe mag gaan. We hebben daar natuurlijk net ervaring mee. We hebben een Corona-crisis gehad en toen gold ook dat iedereen iets kon doen en eigenlijk ook moest doen om de curve naar beneden te duwen. Dus nu moeten we die aardgas curve naar beneden duwen zoals we eerder de Corona curve naar beneden zaten te duwen. Dus ik zie ook bijna letterlijk wekelijkse persconferenties met die curve voor me en ook de simpele gedragsregels voor wat je op de korte termijn kan doen. Volgens mij moet de overheid er vervolgens ook achteraan jagen dat het ook daadwerkelijk gaat gebeuren. Dus bijvoorbeeld in de wet Milieubeheer staat dat bedrijven elke investering

moeten doen in energiebesparing die zich in vijf jaar terugverdiend. Die regel wordt zeer matig gehandhaafd, terwijl het eigenlijk een cadeautje is voor die bedrijven. Dus de overheid zou daar echt met teams achteraan moeten jagen zodat dat ook echt gaat gebeuren en dat die bestaande verplichting ook wordt ingelost. En wat mij betreft kan die verplichting ook naar zeven jaar gaan, want als je bijvoorbeeld een gebouw isoleert dan heb je daar wel 25 jaar plezier van. Dus als het zich binnen zeven jaar terugverdient dan gaat het eigenlijk nog steeds heel erg goed. En het is volgens mij ook mogelijk om daar duurzame opwekking aan toe te voegen, want bijvoorbeeld die zonnepanelen op het dak van een bedrijfsloods die verdienen zich ook wel echt terug binnen zeven jaar met de huidige energieprijzen. Dus die strenge kant hoort er volgens mij inderdaad zeer bij.

Interruptie Boucke (D66): Kan de heer van der Gaag reflecteren op de opmerkingen van de EC die wel aangaf dat we misschien weer tijdelijk op kolen moeten overstappen?

Van der Gaag (NVDE): Goede vraag. Ik kan het niet voor elk land voor Europa beoordelen, maar voor Nederland denk ik dat het echt een verkeerde beslissing zijn, omdat er dus naast het feit dat die kolen vooral vanuit Rusland komen, onze CO2 uitstoot per ommekeer verdubbeld en die ruimte hebben wij gewoon niet binnen onze klimaatambities. Dus in Nederland zijn er andere opties nodig en ik denk dus dat het veel verstandiger is om bijvoorbeeld te kijken waar we toch, bijvoorbeeld op de Noordzee, waar we op een verantwoorde manier aardgas kunnen vinden. Maar ik denk dat het harder laten draaien van de kolencentrales in Nederland echt geen goed idee is, omdat we zowel die kolen nog steeds bij Poetin kopen en omdat het de emissies verdubbeld.

Interruptie Thijssen (PvdA): Stel dat de gaskraan dicht gaat, kunnen we dan de besparingen van over vier jaar naar voren halen en hoe dan?

Van der Gaag (NVDE): In de eerste plaats viel het ons eigenlijk niet eens tegen dat er met relatief vriendelijke maatregelen al vijf miljard kuub gas te besparen zou zijn binnen een jaar. We gebruiken natuurlijk ook onvoorstelbaar veel gas in Nederland, 41 miljard kuub, ik denk dat de meeste mensen er zich geen voorstelling bij kunnen maken, maar dat is ongeveer acht keer de inhoud van het IJsselmeer, dus dat is waar dit overgaat. En die vijf miljard kunnen we er dus met redelijk vriendelijke dingen afkrijgen. Voor een deel zal de markt ook tot vraaguitval gaan leiden. Ik vermoed dat op dit moment bijvoorbeeld in de glastuinbouw er een enorme vraaguitval van tientallen procenten is. Dat zal sterker worden. Op een gegeven moment kan Nederland misschien geen bloemen meer naar de Paus voor zijn Paas rede sturen als het op die manier doorgaat. Dus er zal voor een deel spontane gasbesparing plaatsvinden. Het is ook wel een leuke vraag, wat kan er nou naar voren vanuit die opties die wij op een termijn van vier jaar hebben gezet. Als ik er twee dingen mag uitlichten, is het denk ik in de eerste plaats dat we dan een soort crisisteam nodig hebben die de vergunningverlening en alle processen daar omheen razendsnel tot stand gaan brengen. Dus ik zei net dat het binnen twee jaar zou moeten, maar dan moet je dat eigenlijk nog sneller verkorten en de doorlooptijd naar bijvoorbeeld één jaar terugbrengen en met de bouwers afspraken proberen te maken van wat heb jij nodig om binnen één jaar te kunnen bouwen. Dus dan heb je één plus één en dan heb je twee jaar. En een tweede is dat we dan echt al het technisch talent die er in ons land is actief moeten zien te krijgen. Dan moeten we ook gepensioneerden weer aan het werk te zien krijgen. Dan moeten we ook mensen uit asielzoekerscentra met technische vaardigheden in gaan zetten op de arbeidsmarkt. Dus we

moeten letterlijk alle technische kennis en expertise en belangstelling die er is zien te activeren.

Interruptie Bontenbal (CDA): Waarom de NVDE in tegenstelling tot sommige leden van deze Kamer, pleit voor biomassa?

Van der Gaag (NVDE): Dat zien wij als duurzame energie en daarom zijn wij er voor. Het is misschien ook interessant om te bedenken dat de inzet van de zogenaamde houtige biomassa, dus in bijvoorbeeld de bijstook in kolencentrales en voor warmtecentrales, op dit moment zo'n drie miljard kuub aardgas bespaart wat we dus anders mogelijkwijs uit Rusland hadden kunnen halen. Dus wij denken inderdaad dat die duurzame biomassa, die wat ons betreft ook aan zeer strenge criteria moet voldoen, het moet echt alleen maar gaan om reststromen uit bosbeheer, de houtindustrie. Dat is een zeer beschikbare bron die we op heel korte termijn kunnen inzetten om aardgas te vervangen, dus ik ben blij met uw vraag. Het is op korte termijn ook een optie die überhaupt zeer snel op te schalen is. En het vervangt ook direct aardgas en wat zo handig van die biomassa is, is dat je het kunt inzetten wanneer bijvoorbeeld zon en wind er even geen zin in hebben, of wanneer er bijvoorbeeld aardwarmte of bodemenergie te weinig warmte kan leveren, omdat er een piekvraag naar warmte is. Dus naast het feit dat het snel opschaalbaar is, is het ook een heel groot voordeel dat het flexibel inzetbaar is. Dus het is eigenlijk een uitstekende gatendichter voor alles wat je met zon, wind, geothermie, etc. niet rond krijgt.

Interruptie Grinwis (CU): Over het energiebesparingsplan waar de NVDE voor pleit, wat zou minister Jetten morgen moeten besluiten of moeten voorstellen om het energiebesparingsplan vanaf aanstaande zaterdag door te kunnen voeren? Wat is er nodig van de overheid om dit zo snel mogelijk effectief te krijgen?

Van der Gaag (NVDE): Volgens mij zou het prachtig zijn als Rob Jetten een soort wekelijkse klimaat en energie persconferentie zou geven en daarnaast een leuke hooggeleerde heer of dame naast zich vraagt om a la het RIVM te delen of we op koers zijn en vervolgens iedereen de basisregels mee te geven. Dus in dit geval niet niezen in je elleboog, maar zet je CV-ketel op vijftig graden, doe de verwarming één uur eerder uit en ga zo snel mogelijk isoleren en warmtepompen installeren, etc. En het punt van die gedragsmaatregelen klinkt misschien een beetje lullig, omdat het om zulke kleine dingen gaat, maar dat is iets dat per ommegaande effect heeft en per ommegaande de energierekening verlaagt. En waar je ook niet afhankelijk bent van de beschikbaarheid van apparatuur en grondstoffen en van de technische vakmensen die het voor je kunnen installeren. Dus ik hoop echt dat hij daar als een grote aanjager te werk wil gaan en mensen er voortdurend aan wil herinneren aan wat ze zelf kunnen doen. En daarnaast dat overheidsprogramma wat eigenlijk al hartstikke goed in wording is voor woningisolatie voortzet. Dus bijvoorbeeld om één ding daar nog concreet uit te noemen. Die ISDE regeling, die subsidieert mensen gewoon voor 30% van de kosten voor hun woningisolatie, warmtepomp en zonneboiler. Dat is een pracht van een regeling. Ik denk dat heel veel mensen hem niet eens kijken. Dus laten we alsjeblieft zorgen dat mensen de mogelijkheden die er zijn gebruiken en dat ze dan als ik er nog een laatste ding aan mag toevoegen, zorgen dat we ook de investeringsdrempel voor mensen wegnemen. Want niet iedereen heeft een paar duizend euro op de bankrekening staan, dus laten we alsjeblieft zorgen dat we het ook voor iedereen betaalbaar maken, bijvoorbeeld door te zorgen dat je de investering kan verrekenen met je energierekening, zodat je zo snel mogelijk die isolatie,

warmtepomp en zonneboiler krijgt, maar dat je hem terugbetaalt via de besparing op je energierekening die pas later plaatsvindt. Dan kun je iedereen meenemen.

Interruptie Kröger (GroenLinks): Hoe zorgen we dat er ook juist investeringen loskomen van bedrijven om deze stappen te gaan zetten.

Van der Gaag (NVDE): Goede vraag, sowieso is het interessante voor ons van dit moment dat nu juist duurzame energie de betrouwbare en betaalbare energievorm is. Dus die is goedkoper dan fossiel. In het Verenigd Koninkrijk is er een ander stimuleringsstelsel dan bij ons, dat heet het 'contract for difference', misschien kent u het. Daarbij worden bedrijven aan de ene kant verleid om te investeren omdat er een bodem in de prijs ligt die door de overheid wordt gegarandeerd, dus die prijs zakt nooit onder een bepaald niveau, daardoor zijn bedrijven voldoende comfortabel om hun langetermijn investeringen te doen, want een windpark op zee betaal je bijvoorbeeld voor 25 jaar. Juist in onzekere tijden kan dat soort zekerheid helpen, maar het interessante is dat de andere kant van 'contract for difference' ertoe leidt dat in het laatste kwartaal van 2021, zon- en windprojecten in Engeland ruim 150 miljoen pond hebben terugbetaald aan de Engelse overheid, omdat die marktprijs zo hoog was. Dus er zijn denk ik ook nieuwe varianten waarmee je aan de ene kant marktrisico's kan wegnemen, omdat die investeringen maar komen, en aan de andere kant zorgen dat die baten ook zo veel mogelijk publiek zijn. En volgens mij is dan uiteindelijk de conclusie dat die hele transitie veel minder geld kost dan we ooit dachten. Simpelweg, omdat duurzame energie en besparing nou goedkoper zijn dan doorgaan op de oude weg waar velen dachten dat dat omgekeerd zou zijn. Nog een laatste punt daarover te noemen ook uit het Verenigd Koninkrijk, daar bleek dat de stop van windmolens op land die daar zeer onverstandig vijf jaar lang is ingevoerd, ertoe leidt dat de energierekening van een gemiddeld Engels gezin op dit moment tientallen ponden hoger is per jaar. Dus ook juist nu stopzetten van duurzame opties leidt ertoe dat de energierekening omhoog gaat. En dat is een nieuwe werkelijkheid die er eigenlijk toe leidt dat die hele transitie voor de overheid een stuk minder kost, maar dat er wel nog steeds garanties nodig zijn om de onzekerheden weg te nemen.

Blok 3: Potentieel energiebesparing

Carolien Gehrels (voorzitter van de Taskforce Infrastructuur Klimaatakkoord

Industrie): Hoe moet het nu verder? Autonomer, decentraler en in Europees perspectief om minder afhankelijk te zijn. Er zijn allemaal mogelijkheden op de hele korte termijn. Even over structurele oplossingen, omdat dat nu urgenter is dan ooit. Mijn verhaal gaat vandaag vooral over het versnellen. Ik heb zeven voorstellen, adviezen eigenlijk.

ir. Erik van Engelen (algemeen directeur Techniek Nederland): De vraag naar duurzame woningen en gebouwen neemt toe. Dat is aan de ene kant goed, maar het leidt ook tot problemen. Wat kan de technische sector op korte termijn doen? Een oplossing is de toepassing van de hybride warmtepomp. Er zijn twee miljoen woningen waar we dat zouden kunnen realiseren. Het kan wel alleen bij goed geïsoleerde huizen. Daar hoort eigenlijk wel een nationale aanpak bij en voor isolatie is dat al gedeeltelijk in uitvoering. Waar we ook voor pleiten is een soort APK voor de woningen. De handhaving blijft namelijk achter, en als je niet handhaaft, gebeurt het niet. Knelpunten: we hebben nodig materialen, monteurs en een voldoende netcapaciteit.